

Erre a megállapításra vezet a tények tárgyilagos neveléstudományi-neveléstörténeti elemzése és értékelése – szemben korábbi tekintélyes szerzők véleményével.

A neveléstörténet tényeinek alapos, tárgyilagos *pedagógiai-neveléstörténeti* értékelése, az iskolaügyi-közoktatási fejlődési folyamatok kellő *neveléstudományi szakszerűséggel* történő feltárása – erre kötelez a magyar neveléstörténetírás klasszikusának, Fináczy Ernőnek hagyatéka is.

BENEDEK ANDRÁS

FEJLESZTÉSI TÖREKVÉSEK ÉS GLOBÁLIS PROBLÉMÁK (A BIE 39. nemzetközi konferenciájáról)

Immár hagyomány, hogy az UNESCO Nemzetközi Nevelésügyi Irodája (francia rövidítéssel BIE) a világ oktatásügyének aktuális kérdéseiről, s fejlődésének eredményeiről 2–3 évenként konferenciát rendez Genfben. Az 1984. október 16–26. között tartott rendezvény témája: „Nevelés az új tudományos és technikai környezetben mindenki számára és a hátrányos helyzetű csoportokkal való foglalkozás”. A 120 országból közel 500 delegátus, valamint több mint 50 oktatási miniszter, miniszterhelyettes részvételével zajló tanácskozás a világ oktatásügyének átfogó keresztmetszetét adta.

Az előkészítő munkálatok során minden ország a BIE által javasolt tematika szerint részletes beszámolót, ún. nemzeti jelentést készített. A plenáris üléseken a konferenciá alap témájához kapcsolódó nemzeti felszólalásokra, az átfogó oktatáspolitikai szemlélet és a globális problémákkal kapcsolatos fejlesztési elvek ismertetése egyaránt jellemző volt.

Az UNESCO főigazgatója (M'Bow) személyesen nyitotta meg a konferenciát. Előadásában az oktatásügy világproblémáinak áttekintése után, kiemelte a fejlesztési folyamatok összekapcsolásának szükségességét. A közel három napig tartó plenáris ülésen csupán a résztvevő országok képviselőinek több mint a fele szólalt fel.

A magyar nemzeti felszólalás (Gazsó Ferenc) a közoktatás távlati fejlesztésének teréről, valamint a legutóbbi években kibontakozó korszerűsítési folyamatról adott tájékoztatást. A tanácskozás témájához kapcsolódva a tanulók hátrányos helyzetének javításával összefüggő pedagógiai lehetőségek problematikájával is foglalkozott a felszólalás. Az e területen kibontakozó hazai törekvések, valamint a már rendelkezésre álló és feldolgozott tapasztalatok iránt nagy érdeklődés mutatkozott a résztvevők között.

A konferencia első szekciója a „Fő tendenciák az oktatásban: 1981–1983” témában tanácskozott. A vitaanyagot a BIE, a résztvevő országoknak előzetesen kiküldött kérdőívre adott válaszai alapján állította össze. A 64 ország által megfogalmazott válaszokat feldolgozó dokumentum* szerint az adott időszakra jellemző oktatáspolitikai tendenciáknak az oktatás demokratizálására, a nevelés és munka világa kölcsönhatásának javítására, a képzés hatékonyságának növelésére és az irányítás decentralizálására

*Major trends in education: 1981–1983. International Conference on Education 39th Session, Genève, 16–25 October 1984. Ed(BIE) confinted 39/4. Paris, 1983.

irányuló törekvéseket tekinthetjük. Az oktatás globális problémái – az erőforrások szűkössége, az analfabéták csökkenő aránya a népességben – de a népességrobbanás következtében valójában növekvő száma – változatlanul az oktatáspolitikai alapvonásává teszi az oktatási-képzési esélyegyenlőség biztosítását. A fejlődő országokban e probléma elsősorban az alapkiskoláztatás biztosítása, a tankötelezettség feltételeinek megteremtése során jelentkezik. A fejlett országokban a középfokú képzés és az iskolán kívüli oktatás kérdésköre kapcsolódik e kérdéskörhöz.

A munkaanyag ismertetését követően a következő három jelentős kérdéskört vitatta meg a szekció:

- A formális és nemformális oktatás közötti kapcsolat,
- Új technológiák az oktatásban,
- Az oktatás és képzés különböző területei között az erőforrások szétosztása.

Az egy-egy napos közös vitaüléseket rövid nemzeti felszólalások és közvetlen hozzájárulások, kérdések-feleletek jellemezték. Egy-egy altémához mintegy 20–25 nemzeti referátum hangozott el, melyet kiegészített további 30–40 hozzászólás. A problémaorientált elemzés és a nyílt, dinamikus vita lehetővé tette a szakmai információcserét. Figyelemreméltó olyan alapproblémák előtérbe kerülése, mint a nemformális oktatás új funkciójának meghatározása és a formális oktatáshoz való kapcsolatának kérdései, valamint az új technológiák által közvetített kultúra nemzetközi és nemzeti sajátosságainak összevetése.

A résztvevők megkülönböztetett figyelmet szenteltek a pedagógus szerepének az iskolai és iskolán kívüli nevelés egységes rendszerbefoglalása során, s az új eljárások oktatásba történő meghonosítása folyamatában. A vita során a hozzászólók kiemelték a társadalmi erőforrások intenzív hasznosításának fontosságát, az oktatásnevelés alapfunkciójának hatékony teljesítése érdekében.

Természetesen lényeges ellentmondások is kirajzolódtak, elsősorban a fejlett és fejlődő országok szemlélete között. Így például a nemformális oktatás növekvő szerepét – döntően a technológiai fejlődéssel összhangban – a fejlett tőkés országok (USA, NSZK, Kanada, Norvégia) erőteljesen hangsúlyozták. Ezzel szemben a jelentős gazdasági problémákkal küszködő fejlődő országok a formális oktatás megteremtésének és hatékony működésének fontosságát emelték ki. Így talán a témák jellegéből adódóan is egy enyhe észak–dél jellegű konfrontáció végig jellemző volt. Akár az új technológiák oktatásban történő alkalmazásának kérdésköre, akár az erőforrások alokációjának problémája került napirendre, minden esetben a legfejlettebb tőkés országok és kulturális-gazdasági elmaradottsággal leginkább jellemezhető fejlődő országok szemlélete között jelentős különbség mutatkozott.

A szocialista országok referátumai – nagyfokú hasonlóságot mutatva az európai országok nemzeti hozzászólásaihoz – az oktatás helyzetének reális bemutatására törekedtek. A magyar hozzászólás az „Új technológiák hatása az oktatásban Magyarországon” címmel hangozott el. Ennek során ismertetésre kerültek a legutóbbi két évben kibontakozó fejlesztési törekvések, melyek az új technológiák iskolai alkalmazására irányulnak. Így többek között a mikroszámítógépes kormányprogram hatásáról és az ehhez kapcsolódó tartalmi munkálatok rendszeréről szolt a rövid tájékoztató.

A vitában azt az általános felfogást tükrözték a felszólalások, hogy az ember-gép kommunikáció új formáinak, s elsősorban tömegesen elterjedt megoldásainak bemuta-

tása, elemzése, aktív használata feltétlenül szükséges velejárója az oktatásnak. Mindez nem jelenthet egyoldalú hardverorientációt, mint ahogy nemkívánatos jelenség a programozás tanításának esetenkénti egyoldalú előtérbe állítása. Célszerűnek tűnik a fejlődési trendek ismerete alapján a komplexebb eszközrendszerekbe integrált számítógép alkalmazások bemutatása. Így az általános iskolában a számítógépes logikai játékok megismerése lehetőséget nyújt a számítógépek általános funkcióinak és főbb tulajdonságainak észrevételére, az algoritmikus gondolkodás elemeinek kialakítására és fejlesztésére. A középfokú iskolákban a lényegi megismerés már egyértelműen induktív és közvetlen alkalmazási példák (természettudományos kísérletek, műszaki megoldások, társadalomtudományi alkalmazások) segítségével a felhasználás tágabb spektrumát mutathatja be.

Az új technológiák társadalmi méretben történő elterjesztése, tapasztalatainak feldolgozása a tudatos korszerűsítés szempontjából elengedhetetlen. Ahhoz, hogy az új eszközök bevezetésének és alkalmazásának új stratégiáját kimunkálhassuk, elengedhetetlen a nemzetközi tapasztalatok elemzése, s a nagy információs rendszerekbe történő bekapcsolódása. A jelenünkben zajló változások egyik legnagyobb hatása, a jövőre nézve, hogy olyan eszközök jelentek meg az iskolákban, amelyek hálózatba kapcsolhatók és segítségükkel az információáramlás új rendszerei építhetők ki. Az ember és technika viszonyában az oktatásnak nemcsak az új eszközökhöz való adaptációt kell lehetővé tennie, legalább ennyire lényeges annak elsajátítása, hogyan adaptálhatjuk a technikát valós emberi szükségleteinkhez.

A konferencia munkájához szorosan kapcsolódott egy az oktatásfejlesztés tapasztalatait, az új oktatástechnikai eszközök alkalmazási lehetőségeit bemutató kiállítás. Ennek keretében a tanácskozással szinkronban audiovizuális bemutatókat szerveztek a résztvevő országok.

Az Országos Oktatástechnikai Központ által készített két hazai videofilm „Technológia és oktatás – problémák és fejlesztések”, valamint a „Mikroszámítógép alkalmazása a középiskolai fizika oktatásban” többször is levetítésre került, s mind színvonalát, mind az érdeklődést tekintve rendkívül sikeres volt. (A BIE Információs és Dokumentációs Központja másolatot készített további felhasználás céljából a filmekről.)

Az oktatásfejlesztés fő irányával foglalkozó munkabizottság zárójelentésében felhívta a figyelmet, hogy mindhárom vizsgált témakör esetében rendkívül nagy jelentősége van a nemzetközi együttműködésnek. *A formális és nemformális oktatás közötti kapcsolat* kérdésköre elsősorban nemzetközi kutatások aktualitását veti fel, *az új technológiák oktatásban történő bevezetése*, valamint a mikroelektronika szélesebb körű alkalmazása az UNESCO és más nemzetközi szervezetek együttműködését, az adatbankok, számítógépes hálózatok kialakítását igényli. Jelentős szerepe van az említett szervezetnek *az erőforrások elosztásának* kérdéskörében, különös tekintettel a nemzetközi segélyek szerepére.

A konferencia második szekciójában az oktatásügyi miniszterek regionális konferenciáin kidolgozott, az alapfokú oktatásra vonatkozó tézisek alapján az alapfokú oktatás általánossá tételéről és megújításáról folyt a vita. Az elhangzott magyar hozzászólás: „Az alapfokú oktatás fejlesztésének néhány kérdése Magyarországon” a 80-as években kibontakozó hazai korszerűsítési folyamat társadalmi-történelmi meghatározottságát mutatta be.

A vitában széles körű támogatásra talált az az elv, hogy a közoktatás növekvő szerepe a gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésben hosszabb távon is megkülönböztetett figyelmet kell fordítani az általános iskola fejlesztésére. Ez azért is elsődleges feladat, mert az alapfokú oktatás megjavítása nélkül elképzelhetetlen a közép- és a felsőfokú oktatás színvonalának emelése. Vagyis az alapfokú oktatás továbbra sem mondhat le az újratermelődő társadalmi és kulturális hátrányok iskolai-pedagógiai eszközökkel történő csökkentéséről – természetesen, a megfelelő szociálpolitikai intézkedésekkel összehangoltan. Fokozott felelősséggel jár a testi és az értelmi fogyatékos gyermekekkel való szakzerű törődés is. A célok között megkülönböztetett hangsúlyt kap a minőség követelménye: a tehetségfeltárás és tehetséggondozás, a sokoldalú képességfejlesztés feladata. A vitában felszólalók (öt nap alatt több mint 60 nemzet delegátusai fejtették ki nézetüket) egyöntetűen kiálltak amellett, hogy az oktatási rendszerek megújítása, folyamatos fejlesztése elképzelhetetlen kizárólag központi kezdeményezések alapján és túlszabályozó, bürokratikus irányítással. A továbblépés elengedhetetlen feltétele a belső energiák mozgósítása, a nevelési-oktatási intézmények jelenleginél nagyobb önállósága és ezzel párosuló felelőssége. A pedagógusképzés és a továbbképzés megújítása, a közoktatásirányítás és az iskolavezetés színvonalának emelése, a pedagógiai információs rendszer kiépítése, egy új típusú szakmai tanácsadó tevékenység tartalmának, szervezeti kereteinek és módszereinek a kimunkálása mindenütt főfeladatként jelentkezik. A közoktatástörténet egyik legnagyobb – nemzetközi tapasztalatokkal is igazolható – tanulsága, hogy minden fejlesztési elképzelés sikere az iskolákon, a gyakorló pedagógusokon múlik.

A tanácskozás résztvevői számára további szakmai programokat is szervezett a BIE. Így különböző oktatási, továbbképzési, művelődési intézményeket, a szakmai orientációval és képzés előkészítésével foglalkozó intézetet, valamint a BIE új információs központját lehetett meglátogatni. Magyar vonatkozásban főként ez utóbbi lényeges, mivel a hazai pedagógiai információs rendszer (OPIR) további fejlesztéséhez, kialakításához nemzetközi szinten értékes segítséget nyújthat a genfi központ. Mindez távolról az oktatáspolitikai tájékozódást, az összehasonlító pedagógiai elemzéseket a legkorszerűbb technikai megoldásokkal segítheti. Vagyis a konferencia szellemében, a nemzetközi együttműködés lehetővé teheti annak a konstruktív törekvésnek az érvényesülését, amely a fejlesztési folyamatokkal összehangolt – a világ globális oktatásügyi problémáinak megoldására irányuló – programok kialakítására irányulnak.

VÁRADI TIBOR

MÉRNÖKPEDAGÓGIA '84: A TECHNOLÓGIA-TRANSZFER NÉHÁNY OKTATÁSI-NEVELÉSI VONATKOZÁSA

Bizonyára szokatlan e cím a Magyar Pedagógia olvasója számára, pedig a kérdés fontosságát aláhúzza a Nemzetközi Mérnökpedagógiai Társaság az idén szeptemberben tartott 13. Nemzetközi Szimpóziuma Nyugat-Berlinben, amelyen 22 ország szakembereinek részvételével vitatták meg a technológia transzfer kérdéseit és problémáit.